

אור דניאל

פרשת וארא תשפ"א

י"ל ע"י

מכון 'חקי חיים'

ע"ש הרה"ג

ר' יהודה ישכר מרמלשטיין זצ"ל
מבטאר-טש

בראשות

הרב אלימלך שטרן שליט"א

עלון שבועי תורני

לע"נ הרה"ג ר' אברהם דניאל ב"ר משה שטרן זצ"ל

נאמן לשלם שכר למתהלכים לפני

אויבך ה', זה האויבים של עם ישראל, וכך אומרים חז"ל שבתפילין של הקב"ה כתוב 'מי כעמד ישראל גוי אחד בארץ', ובתפילין של עם ישראל כתוב 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד', שהקב"ה מתפאר בעם ישראל ועם ישראל מתפארים ביוצרים.

כה תאמר לבית יעקב

פרי יתרו לפני קבלת התורה אומר הקב"ה למשה רבינו 'כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ורש"י מפרש שם: 'כה תאמר, אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל... דברים הקשין כגידו'. רואים שאמירה זה לשון רכה, ודיבור לשון קשה, משה רבינו לרוב אהבתו לאבינו שבשמים וכן לבניו, כידוע כאשר אוהבים את האב אז בהכרח גם אוהבים את הבנים, וכן להיפך מי שאוהב את הבנים אוהב גם את האב, לכן משה רבינו כביכול התפרץ בלשון קשה ואמר 'למה הרעות לעם הזה', אבל זה מגיע מתוך אהבה הגדולה להקב"ה ולבני ישראל, וזה מדייק רש"י 'שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה', כלומר שילדברי שזה דברים קשים בא מתוך 'ולומר' מתוך אהבה גמורה.

רחמים ואהבה גמורה

משל לרופא שרואה שצריך דחוף להציל את החולה, ע"י ניתוח דחוף שצריך לעשות, ורופא הטוב שרוצה את הטוב ביותר לחולה מכאיב לחולה, אבל כמובן כל כוונתו זה רחמים למען בריאותו של החולה, כך גם משה רבינו דבר קשות מתוך רחמים ואהבה גמורה להקב"ה, כאב לו חזק את החילול ה' של פרעה הרשע, שדווקא ששומע את שם ה' מתמלא חימה ומזלזל, וא"כ אף שהקב"ה כביכול כעס 'ודבר אתו משפט', אבל זה כמו שנאמר עליו 'ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה'', נאמן ליתן שכר, ולכן מפרש רש"י גם אצל משה רבינו 'אני ה', נאמן לשלם שכר למתהלכים לפני.

כי אני ה' רופאך

'כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליו כי אני ה' רופאך', מבאר בעל ה'נועם אלימלך זי"ע, שהכוונה שהקב"ה אומר לעם ישראל אני לא יביא לכם שום מחלה, כי הקב"ה כולו טוב, ודרך הטוב להיטיב, ומדוע הבאתי למצרים את המכות, והרי אני כולי טוב, התירוץ הוא 'כי אני ה' רופאך', כאשר אני רוצה לעזור לעם ישראל, אני עושה נגד טבעי בשביל לעזור לעם ישראל, אבל עם ישראל אין שום סיבה שיהיה להם צער ועגמו"ם ויושפע עליהם כל טוב.

'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם', רש"י: 'דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה', 'וויאמר אליו אני ה'', נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני... ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אצל עונש... וכשהוא אומר אצל קיום מצות כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר.

נאמן לשלם שכר טוב

לכאורה צריך להבין את דברי רש"י, שבתחילת דבריו אומר שהקב"ה כביכול כעס על משה ודיבר אתו קשות, ואח"כ מפרש רש"י 'אני ה'', נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ורש"י ממשיך ומבאר שפעמים כתוב 'אני ה' וזה לרעה כאשר זה מדובר אצל עונש, וא"כ לכאורה גם כאן שהקב"ה דבר אתו קשות, א"כ היה צריך להיות 'אני ה', לא בשביל לתת שכר. ועוד צריך להבין את כפל המילים 'שהקשה לדבר ולומר', מה הנפק"ם בין 'לדברי' ובין 'לומר'.

ומאז באתי לדבר בשמך

בתחילה נקדים את דברי האור-החיים הקי' בסוף פרשה הקודמת, משה רבינו כאשר אמר את דבריו התקיפים, 'למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני', ממשיך ואומר 'ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך', משה רבינו התלונן שדווקא בזמן שהזכיר לפני הרשע את שמו של הקב"ה נתמלא חימה, וזה מראה כי כל מה שעושה ליהודים, זה בא משנאתו את ה', ומיעוט ערכו בעיניו וכוונתו לזלזל ח"ו ואין לך מרים יד במלך ונוגע בכבודו כזה, וזה טוען משה רבינו שאפילו אם ח"ו עם ישראל אינם ראויים להיגאל, אבל מדוע לא הצלתה אותם למען כבוד שמך.

בשביל ישראל שנקראים ראשית

הקשר החזק והאמיץ בין ישראל לאביהם שבשמים מאז בריאת העולם ולתמיד, כמו שדרשו חז"ל עה"פ 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', 'בשביל ישראל שנקראים ראשית', כל בריאת העולם אך ורק בשביל ישראל, וכאשר יש צער ח"ו לישראל גם לשכינה יש צער, כמ"ש 'בצרתם לו צר', וכן להיפך עם ישראל מצטערים כאשר רואים מי שמחלל ח"ו שם שמים, וזל הקמים על ישראל כאילו קמים נגד הקב"ה, וכך גם כתוב ב'שירת הים', 'וברוב גאונך תהרוס קמיק' ומי הקמים נגד הקב"ה אלו שקמים נגד עם ישראל, וכן 'כי הנה

ידיעתם כי אני ה' אלוהיכם

'ידיעה', ולא כמו מי שאומר מהשפה ולחוץ שהוא יודע, אבל זה לא הידיעה האמתית.

התועלת מהחזרה וההתמדה

ה'מסילת ישרים' מביא בהקדמה, 'אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת... אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע... אם כן אפוא איך לא יצטרך להוציא זמן על העיון הזה לדעת אמיתת הדברים ולדעת הדרך לקנותם ולקיימם, מאין תבוא החכמה הזאת בלב האדם אם לא יבקשנה'. כלומר כדי שהחכמה והמוסר יכנסו בלב האדם, לא מספיק שידעים מה עלי לעשות, אלא רק מהחזרה וההתמדה יכנסו הדברים האלו בלב האדם.

אתה הראת לדעת

'אתה הראת לדעת כי ה' היא האלוקים אין עוד מלבדו', פסוק זה אומרים בהתרגשות גדולה ביום שמיני עצרת, צדיקים אמרו שרק אחרי העבודה של היהודי מר"ח אלול עובר לראש השנה עשרת ימי תשובה, יום הכפורים, חג הסוכות, הושענא רבה, יכול הוא לומר 'אתה הראת לדעת', וביאור הדברים, שכמו שרואים בעיניים הגשמיות כך שיש דעת אמיתית רואים בעיני השכל את הקב"ה ומאמינים באמונה שלימה שכל נשימה ונשימה הכול מאתו ואנחנו לא יכולים לעשות כלום בלי רצונו ועזרתו. וביום שמיני עצרת, היום שעם ישראל קרובים ביותר להקב"ה, כמו שאמרו חז"ל שהקב"ה אומר 'קשה עלי פרידתכם', אחרי שבחג הסוכות הקריבו קרבנות לכל שבעים עמים, אבל עכשיו עם ישראל לבד עם אביהם שבשמים והם יכולים לומר 'אתה הראת לדעת'.

החכם עיניו בראשו

יש עיניים גשמיות שזה יש כמעט לכל הנברא בעולם שבגדר 'חי', ויש עיניים לא פחות חשובות שזה 'עיני השכל' שעליו נאמר 'החכם עיניו בראשו', זה ראייה שכלית שאדם רואה צעד קדימה, יודע לנתח דברים להבין מה עלי לעשות בצעד הבא שלי, וזה עיניים שכליות, וכמה שזה יותר ברור לאדם את המהלכים הבאים שהוא אמור לעשות, סימן הוא שיש לו ראייה [שכלית] יותר טובה, וזה מה שאומרים שה'דעת' כי ה' הוא האלוקים, יהיה כמו ראייה שכלית חזקה ביותר, 'הראת לדעת', ואז כל הצעדים הבאים שעושים הכול מתוך אמונה חזקה בבורא עולם.

עם ישראל נותנים להקב"ה

בשעת יציאת מצרים הקב"ה אומר לעם ישראל, שאני גואל אותכם בד' לשונות, והוצאתי וגאלתי ולקחתי, אבל התפקיד שלכם היא, להגיע לדרגה של 'ידיעתם כי אני ה'', זה דבר שצריך לעמול בשביל להגיע לדרגה זו, וזה דבר שעם ישראל נותנים להקב"ה, לא כמו הגאולות האחרות שזה הקב"ה נותן לעם ישראל, אבל כאשר תתבוננו בחסדי ה', תגיעו בעצמכם לדרגה המובחרת ביותר של 'ידיעת השי"ת'.

"לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם ברוע נטויה ובשפטים גדולים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"

ד' לשונות של גאולה

התורה אומרת לנו ד' לשונות של גאולה, 'הוצאתי', 'וגאלתי', 'ולקחתי'. מכאן רמז לארבעה כוסות של ליל הסדר, ומבאר ה'כלי יקר', שזה כנגד ד' דברים שעבר על עם ישראל, כמ"ש 'כי גר יהיה זרעך' שהיו כגרים זרים, וממשיך הפסוק את הדבר השני שעם ישראל סבלו, שהיו 'בארץ לא להם', שהיו גרים בחו"ל וזה ריחוק מהשכינה 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה', והשלישי 'ועבדות' שלא די שהיו גרים אלא גם עבדים, והרביעי 'וענו אותם' שיש עבד שלא מענים אותו, אבל עם ישראל היו עבדים תחת עינויים, וזה ד' דברים, גרים, רחוקים מהשכינה, עבדים, עינויים, וכאשר הקב"ה הציל אותם זה היה בהדרגה מהקל לכבד, קודם 'הוצאתי מתחת סבלות מצרים' להציל אותם מהעינויים, כמ"ש 'למען ענותו בסבלותם', ואח"כ 'וגאלתי' מהעבדות שלא יהיו יותר עבדים, ואח"כ 'וגאלתי' שחררתי אותם מהעבדות, וגם 'ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים' שהשכינה תשרה אצלכם.

היא אומרת, אני יודע

מסופר על הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע שנסע בצעירותו אל רבו למרות שחמיו היה מהמתנדים לדרך החסידות, ולא מצא חן בעיניו שחתנו נוסע לתקופה לרבו ומשאיר את אשתו, וכאשר חזר שאל אותו חמיו בהתרסה, מה למדת אצל רבך, ענה לו למדתי שהקב"ה מנהיג את העולם, כעס עליו חמיו ושאל אותו האם בשביל זה צריך לנסוע לרבי, הרי גם המשרתת יודעת שיש שהקב"ה מנהיג את העולם, ובשביל זה לא צריך לנסוע לרבי, וכך קרא למשרתת ושאל אותה האם את יודעת מי מנהיג את העולם, ענתה כמובן הקב"ה מנהיג את העולם, ענה הרה"ק מלעלוב, 'היא אומרת, ואני יודע', להגיד זה קל, אבל להגיע למושג של 'ידיעה' על זה צריך לעמול וללמוד אצל הרבי.

חכמה בינה דעת

התורה אומרת אחרי ד' לשונות של גאולה 'וידעתם כי אני ה'', כל המטרה של היהודי להגיע לדרגה של 'ידיעת ה'', ולהגיע לדרגה זו, צריך קודם כל את ה'חכמה' ואח"כ 'בינה' ורק אח"כ מגיעים ל'דעת', ופירוש הדברים כאשר שומעים דבר תורה ומוסר, הרי זה בגדר של 'חכמה' שזה צף מלמעלה, וכאשר מתעמקים בדברים ששמעו, ומבינים דבר מתוך דבר מגיעים לדרגה של 'בינה', אבל זה עדיין לא מושרש חזק בתוך המוח, אל ע"י שמשתמשים ב'חכמה' שחוזרים על מה ששמעו ולמדו, ומתעמקים להבין דבר מתוך דבר שזה 'בינה', זוכים להגיע לדרגה החשובה ביותר שזה 'דעת', שזה מושרש חזק בתוכו המוח והלב, וזה מה שאמר הרה"ק מלעלוב אני למדתי רבות ושננתי את האמונה החזקה בבורא עולם, עד שאני בדרגה של